

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 759 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакулловна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакулловна	
The process of developing startups based on management principles	119
Илхамов Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarning samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohibnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабиржанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbayeva Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms.....	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalarini xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalarini faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamshiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlarini va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshemirovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulug'bek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sheralievich	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash.....	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков.....	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari.....	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	
Международные индексы, определяющие цифровое развитие страны	513
Тальятова Диёра Боходир кизи	

Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik instituti orqali investitsiya loiyhalarini moliyalashtirishda moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash metodologiyasi	517
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Управление качеством в технологических стартапах: Баланс между скоростью и надежностью	527
Хамидуллина Гульнора Рафкатовна, Раджабов Темур Рустамович, Носиров Илхом Аббосович	
Namangan viloyatida iqtisodiy integratsiyani jarayonida eksport va import operatsiyalarining tahlili	535
Adashev Azimjon O'rinboevich	
Korxonalarda kadrlar tayyorlash ijrosidagi mavjud muammolar va kadrlar siyosatining takomillashtirib borish xususiyatlari	541
Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich	
Yashirin iqtisodiyot tushunchasi, turlari va shakllanish omillari hamda uning iqtisodiyotga ta'siri.....	546
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
The purpose of assessing a person's entrepreneurial capacity is to classify their quality characteristics	562
Mansur Matkarimov, Qaxramon Madraximov, Sherjon Sherjonov, Jahongirbek Nurjonov	
Challenges in enhancing the efficient use of economic resources in agriculture within an innovative economy framework.....	568
Nodira Abdullayevna Eshquvattova	
Оценка эффективности существующих методов стратегического управления проектами	573
Мансурова Севара Мансуровна	
Создаются благоприятные условия для индивидуальных предпринимателей и самозанятых лиц	577
Батыров Фархад Бакитович	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish yo'llari.....	593
Haqberdiyev Bekzod O'ktamovich	
Toshkent viloyatida metal bozorining rivojlanishi va unda kichik biznesning o'rni	600
Musayeva Shoira Azimovna	
Mechanisms for ensuring employment in the services sector through the development of small business and private entrepreneurship.....	606
Turabekov Sokhibjon Sherboy ugli, Abdukhalikov Ulugbek Abdukhalikovich	
Tijorat banklarini raqamlatirish sharoitida inson resurslarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari (BRB misolida)	611
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
The importance and current state of accounting and auditing of liabilities in enterprises	616
Khaliqnazarova Gulnaz Jalgasbay qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xotin-qizlarning barqaror bandlik darajasining ekonometrik tahlili.....	622
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatini samarali boshqarishda innovatsion moliyaviy vosita va metodlarning qo'llanilishi.....	627
Hotamqulova Madina Sanjar qizi	
Oliy ta'limga investitsiya kiritishning asosiy shakl va mexanizmlari	631
Almardanov Ulug'bek Qudrat o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotning metodologik asoslari.....	635
Babakulov Bahromqul Mamatkulovich, Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, Boymurodov Jonon Komiljonovich	
O'zbekiston sharoitida davlat xaridlarini yanada rivojlantirish istiqbollari	641
Turganbaev Nursulton Bayram uli	

Tijorat banklarida jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar raqamli transformatsiyaning joriy holati tahlili	645
Qurbonov Alisher Samadovich	
Инновационные формы сотрудничества образования и индустрии для формирования компетенций в сфере устойчивого туризма: Опыт и перспективы Узбекистана.....	653
Бухарова Нигора Газиевна	
Muzey sohasida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar nazariyasi va ularni madaniy meros va muzeyshunoslik sohasiga tatbiq etish	657
Asadova Nigora Mehridin qizi	
Internet banking adoption in Uzbekistan	661
Karimov Erkin Yusubovich	
Elektron tijorat O'zbekiston va Xitoy raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish drayveri sifatida	665
Samedinov Timur Selyametovich	
Yuridik shaxslar birlashuvi orqali amalga oshiriladigan xufyona soliqlardan qochish sxemalarini moliyaviy instrumentlar bilan bartaraf etish yo'llari	671
To'rayev Dilshod Xasanovich	
O'zbekiston shahar ekoturizmida raqamli egizak texnologiyalarining iqtisodiy potentsiali	683
Esonboyev Baxodir Bakir o'g'li	
Yengil sanoatni rivojlanishtirishning mintaqaviy xususiyatlari	687
Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir qiluvchi omillar	693
Komilova Mukammal Shavkatovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini mikromoliyalashtirish bilan bog'liq muammolar	697
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
Ishbilarmonlik muhitini baholashning metodologiyalari tahlili	704
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Jismoniy shaxslarning daromadlariga deklaratsiya asosida soliq solish mexanzmini takomillashtirish	715
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Yashil marketing yordamida moda sanoatida mijozlar ehtiyojini samarali qondirish.....	723
Xalilova Nafisa Komilovna	
Targetlangan iqtisodiy siyosat orqali kambag'allikka qarshi kurash	727
Baratov J.N.	
Globalashuv sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va strategik rivojlanish yo'nalishlari.....	733
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li	
Sug'urta kompaniyalarining innovatsion faoliyati tahlili va moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari	738
Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna	
Yo'lovchi tashish sohasida outsorsingni qo'llash istiqboli	744
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Ta'lim klasterlari faoliyatining barqaror taraqqiyotdagi o'rni.....	748
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Xizmatlar eksportini rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari.....	753
Alixonov Mirzoulug'bek Pahlavonjon o'g'li	

XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANISHINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Alixonov Mirzoulug'bek Pahlavonjon o'g'li

Andijon davlat texnika instituti tayanch doktoranti

Andijon shahri, O'zbekiston

Email: ulucceo2025@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro savdoning asosiy tarkibiy qismi va barqaror iqtisodiy o'sish manbai sifatida xizmatlar eksportini rivojlantirishning zamonaviy global va milliy tendensiyalari ko'rib chiqilgan. Global talabning o'zgarishi va iqtisodiyotning raqamlashuvini hisobga olgan holda jahon xizmatlar savdosidagi tarkibiy o'zgarishlarning qiyosiy tahlili amalga oshirilgan. O'zbekiston Respublikasida xizmatlar eksportining holati va dinamikasiga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, bu yo'nalish iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va rivojlanishning xomashyo bo'lmagan modeliga o'tish sharoitida strategik ahamiyat kasb etadi. Rasmiy statistika, me'yoriy-huquqiy baza va xalqaro tashkilotlar (JST, UNCTAD, Jahon banki) ning tahliliy ma'ruzalari asosida xizmatlar eksportining asosiy o'sish omillari, institutsional to'siqlar va istiqbolli yo'nalishlari aniqlandi. 2020-2023-yillarda O'zbekiston eksportining xizmatlar turlari bo'yicha tarkibi va o'sish templari to'g'risida tizimlashtirilgan ma'lumotlar keltirilgan.

Muallif tomonidan yuqori texnologiyali va intellektual segmentlarda mamlakatning eksport raqobatbardoshligini mustahkamlashga qaratilgan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari, shu jumladan institutsional, infratuzilma va kadrlar yechimlari taklif etilgan. Tadqiqot natijalaridan eksport strategiyasini shakllantirishda, xizmatlarni qo'llab-quvvatlash milliy dasturlarini ishlab chiqishda va sohadagi ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirishda foydalanish mumkin.

Kalit so'zlar: xizmatlar eksporti, raqamlashtirish, O'zbekiston, servis iqtisodiyoti, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, AKT, xalqaro savdo, xomashyo bo'lmagan eksport, infratuzilma, tashqi iqtisodiy siyosat.

Abstract: The article examines current global and national trends in the development of services exports as a key component of international trade and a source of sustainable economic growth. A comparative analysis of structural changes in global trade in services is conducted, taking into account the transformation of global demand and digitalization of the economy. Particular attention is paid to the state and dynamics of services exports in the Republic of Uzbekistan, where this area is acquiring strategic importance in the context of economic diversification and the transition to a non-resource development model. Based on official statistics, the regulatory framework and analytical reports of international organizations (WTO, UNCTAD, World Bank), the main growth factors, institutional barriers and promising areas of service exports are identified. Systematic data on the structure of Uzbekistan's exports by type of services and growth rates in 2020–2023 are presented.

The author proposes government support measures, including institutional, infrastructure and personnel solutions aimed at strengthening the country's export competitiveness in high-tech and intellectual segments. The results of the study can be used in the formation of an export strategy, the development of national programs to support services and the deepening of scientific research in this area.

Key words: export of services, digitalization, Uzbekistan, service economy, state support, ICT, international trade, non-resource exports, infrastructure, foreign economic policy.

Аннотация: В статье рассматриваются современные мировые и национальные тенденции развития экспорта услуг как ключевого компонента международной торговли и источника устойчивого экономического роста. Проведен сравнительный анализ структурных изменений в мировой торговле услугами с учетом изменений мирового спроса и цифровизации экономики. Особое внимание уделено состоянию и динамике экспорта услуг в Республике Узбекистан, что имеет стратегическое значение в условиях диверсификации экономики и перехода к несырьевой модели развития. На основе данных официальной статистики, нормативно-правовой базы и аналитических отчетов международных организаций (ВТО, ЮНКТАД, Всемирный банк) выявлены основные факторы роста, институциональные барьеры и перспективные направления экспорта услуг. Представлены систематизированные данные о структуре и темпах роста экспорта Узбекистана по видам услуг в 2020–2023 годах. Автор предлагает меры государственной поддержки, включая институциональные, инфраструктурные и кадровые решения, направленные на укрепление экспортной конкурентоспособности страны в высокотехнологичных и интеллектуальных сегментах. Результаты исследования могут быть использованы при формировании экспортной стратегии, разработке национальных программ поддержки услуг и углублении научных исследований в данной области.

Ключевые слова: экспорт услуг, цифровизация, Узбекистан, сфера услуг, государственная поддержка, ИКТ, международная торговля, несырьевой экспорт, инфраструктура, внешнеэкономическая политика.

KIRISH

Jahon iqtisodiyoti rivojlanishining hozirgi bosqichida barqaror iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri sifatida xizmat ko'rsatish sohasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. So'nggi o'n yilliklardagi global tendensiyalar shundan dalolat beradiki, aksariyat mamlakatlar, jumladan, o'tish iqtisodiyoti davlatlarining yalpi ichki mahsuloti tarkibida xizmatlarning ulushi barqaror o'sib bormoqda. Xizmatlar nafaqat ichki iste'molning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda, balki xalqaro savdoga ham faol jalb etilmoqda.

Xizmatlar eksporti so'nggi yillarda tovarlar eksportiga nisbatan yuqori o'sish sur'atlarini ko'rsatmoqda, bu iqtisodiyotni raqamlashtirish, biznesni xalqarolashtirish, transchegaraviy IT-xizmatlar, masofaviy ta'lim, teletibbiyot va logistika platformalarining rivojlanishi bilan bog'liq. Tobora chuqurlashib borayotgan globallashuv va raqamli tizimga o'tish sharoitida xizmatlar eksporti ko'plab mamlakatlar tashqi iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasi uchun xizmatlar eksportini rivojlantirish eksport tarkibini diversifikatsiya qilish, xomashyo sektoriga qaramlikni kamaytirish, yuqori texnologiyali va intellektual resurslarga asoslangan yangi eksport ixtisoslashuvini shakllantirish zarurati bilan bog'liq strategik vazifadir. Mamlakatda xizmatlar eksportini rivojlantirishga davlat darajasida tashqi iqtisodiy strategiyaning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

So'nggi yillarda noxomashyo eksportini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi, xususan:

Turizm, ta'lim va raqamli xizmatlar eksportini rag'batlantirish bo'yicha institutsional chora-tadbirlarni nazarda tutuvchi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 12-apreldagi «Xizmatlar sohasida eksport salohiyatini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-5072-son qarori;

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-fevraldagi «Raqamli xizmatlar eksportini amalga oshiruvchi subyektlarni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi 110-son qarori, onlayn yechimlar eksportchilari va IT-kompaniyalar uchun imtiyozlar va subsidiyalar;

Xorijda ta'lim xizmatlarini ilgari surish mexanizmini tartibga soluvchi Prezidentning 2023-yil 16-yanvardagi «Xorijiy talabalarni jalb etishni faollashtirish va ta'lim eksportini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 60-son qarori.

Ushbu hujjatlar O'zbekistonning global xizmatlar bozorlariga faol qo'shilishi uchun me'yoriy asos yaratadi va ushbu mavzuning ham ilmiy, ham amaliy jihatdan strategik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi [1].

Ijroiy tendensiyalarga qaramay, xizmatlar eksportini kengaytirish jarayoni bir qator muammolar bilan birga kechmoqda: bir qator hududlarda raqamli tayyorgarlik darajasining pastligi, xalqaro platformalarda vakillikning cheklanganligi, kompaniyalarning eksport kompetensiyasining zaifligi va sertifikatlarning xalqaro miqyosda yetarli darajada tan olinmaganligi.

Ushbu maqolada xizmatlar eksportini xalqaro va milliy darajada rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari va mexanizmlari ko'rib chiqiladi, xizmatlarning raqobatbardoshligini belgilovchi omillar aniqlanadi, shuningdek, O'zbekistonda noxomashyo eksportini rag'batlantirish maqsadida amalga oshirilayotgan davlat siyosati choralari umumlashtiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xizmatlar savdosining «ko'rinmas» xususiyatiga birinchilardan bo'lib e'tibor qaratganlardan biri Jagdish Bhagwati¹ bo'lib, u xizmatlarni globallashuv davrida rivojlanayotgan mamlakatlarning o'sishi uchun muhim segment sifatida ta'kidlagan. Uning ta'kidlashicha, xizmatlar eksporti logistikaga minimal sarmoya kiritgan holda xalqaro mehnat taqsimotiga jalb qilishni ta'minlaydi.

Richard Bolduin o'zining «Buyuk yaqinlashuv» asarida global savdo evolyutsiyasini, shu jumladan xizmatlar eksportini texnologiyalarning rivojlanishi va masofaviy ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish modellarining paydo bo'lishi natijasi sifatida ko'rib chiqadi. Uning ta'kidlashicha, raqamlashtirish rivojlanayotgan mamlakatlar kompaniyalari an'anaviy to'siqlarni chetlab o'tib, intellektual xizmatlarni eksport qilish imkoniyatiga ega bo'lganda «uzlukli globallashuv»ga yordam beradi.

JST vakili M.Karsenty² Xizmatlar savdosi bo'yicha bosh kelishuv (GATS) doirasida xizmatlar eksportining rivojlanishini tahlil qilib, institutsional tartibga solish va sertifikatlashtirish mexanizmlarining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Yangi tahliliy sharhlar orasida Jahon banki va UNCTAD hisobotlarini ta'kidlash joizki, ularda xizmatlar eksporti xomashyo savdosiga qaraganda barqaror daromadlarni ta'minlashi va inson kapitalini rivojlantirishga hissa qo'shishi ta'kidlangan. Ayniqsa, ta'lim, AKT, sog'liqni saqlash va turizm sohalari istiqbolli ekani ta'kidlandi.

1 Bhagwati J. In Defense of Globalization. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 344 b. Bhagwati J. In Defense of Globalization. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 344 b.

2 Karsenty M. Trends in International Trade in Services. // WTO Economic Research and Statistics Division. – Geneva, 2017. – 42 b.

Postsovet hududidagi ilmiy muhitda xizmatlar eksporti muammolari va salohiyati quyidagi tadqiqotchilarning ishlarida ko'rib chiqilgan:

Yu.V. Morozova, (2020) Rossiya eksport tuzilmasining transformatsiyasi va unda xizmatlarning o'rnini o'rgangan;

V.G. Yerofeev, (2021) tomonidan YeOil makonida xizmatlar eksportining raqobatbardosh ustunliklarini tahlil qilingan.

O'zbekistonda ushbu yo'nalish nisbatan yaqinda tadqiqot mavzusiga aylandi. Dolzarb ishlar orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

Xakimov A.R. (2022) xizmatlar eksportida raqamli infratuzilma va kadrlar ta'minoti muammolarini batafsil ko'rib chiqqan;

Yuldasheva S.A. (2021) O'zbekistonda xizmatlar eksporti salohiyati va qo'llab-quvvatlash institutlarining rolini tahlil qilgan;

Jo'rayev Sh.K. (2023) ta'lim va teletibbiyot sohasida eksport faoliyatini tartibga solishning o'ziga xos xususiyatlarini o'rgangan.

Shunday qilib, adabiyotlar sharhi shuni tasdiqlaydiki, xizmatlar eksporti ko'p qirrali va tez rivojlanayotgan tadqiqot yo'nalishi bo'lib, iqtisodiyot, huquq, boshqaruv va texnologiyalarni o'z ichiga oladi [2]. Biroq, Markaziy Osiyo mamlakatlari, xususan, xizmat ko'rsatish sohasi faol transformatsiya va internatsionallashuv bosqichiga kirayotgan O'zbekistonga bag'ishlangan empirik tadqiqotlarga ehtiyoj saqlanib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot doirasida tahlilning ham miqdoriy, ham sifat usullarini birlashtirgan kompleks metodologik yondashuv qo'llanilgan. Bu iqtisodiy va institutsional parametrlarni o'z ichiga olgan xizmatlar eksportining ko'p qirrali xususiyati bilan bog'liq.

Tahlil uchun quyidagi tashkilotlarning rasmiy statistik va tahliliy materiallaridan foydalanildi:

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (stat.uz);

Jahon savdo tashkiloti (WTO, 2023-yil statistik sharhi);

Jahon banki (World Bank Open Data, 2022-2023 yy.);

UNCTAD (Xizmatlarning jahon savdosi to'g'risidagi hisobot, 2022-yil);

O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi;

Amaldagi normativ-huquqiy baza (shu jumladan, PQ-5072, PQ-60, VMQ-110 va boshqalar).

Quyida, foydalanilgan tadqiqot usullari keltirilgan:

A) Qiyosiy tahlil - O'zbekistonning xizmatlar eksporti tarkibini yetakchi xizmatlar eksport qiluvchi mamlakatlar (Hindiston, Buyuk Britaniya, Germaniya), shuningdek, MDH davlatlari bilan taqqoslash uchun qo'llanildi.

B) Iqtisodiy-statistik tahlil - xizmatlar eksporti hajmi to'g'risidagi miqdoriy ma'lumotlarni qayta ishlash, o'sish sur'atlarini aniqlash, tarmoqlar bo'yicha ulushlarni taqsimlash uchun ishlatilgan. Indeks, ulushlar, o'sish sur'atlari va boshqalar asosida hisob-kitoblar qo'llanildi.

D) Me'yoriy hujjatlarning kontent-tahlili - davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ustuvor yo'nalishlari va mexanizmlarini aniqlash maqsadida xizmatlar eksportini qo'llab-quvvatlash bo'yicha asosiy qarorlar va davlat dasturlari tahlil qilindi.

E) Strukturaviy-mantiqiy tahlil - xizmatlar eksportining rivojlanishiga omillar ta'sirining sxemalari va mantiqiy modellarini tuzishda qo'llanilgan.

Ta'kidlash joizki, O'zbekistonda xizmatlar eksporti sohasidagi tarmoq ma'lumotlarining mavjudligi, ayniqsa, AKT va ta'lim segmentlarida cheklanganligicha qolmoqda. Bu natijalarni ehtiyotkorlik bilan talqin qilishni talab qiladi va keyingi empirik tadqiqotlar zarurligini ko'rsatadi.

Tahlil va natijalar

Jahon iqtisodiyotida xizmatlar eksporti barqaror ijobiy dinamikani ko'rsatmoqda. Jahon savdo tashkilotining (WTO, 2023) statistik sharhiga ko'ra, xizmatlar savdosi hajmi 6,8 trillion AQSH dollariga yetib, 2021-yilga nisbatan 15 foizdan ko'proqqa oshgan.

Global o'sishning asosiy omillari quyidagilardir:

raqamlashtirish va masofaviy ishlash modeliga o'tish;

moliyaviy, ta'lim va tibbiy xizmatlarning globallasuvi;

intellektual va kreativ xizmatlarga (dasturlash, dizayn, injiniring) talabning o'sishi.

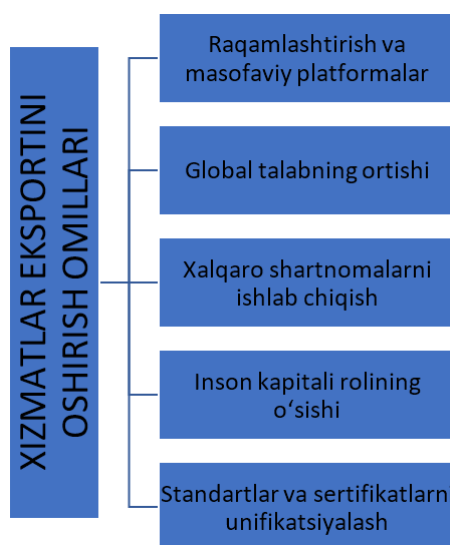
Raqamli xizmatlarning o'sishi alohida e'tiborga loyiq: IT-outsourcing, bulutli texnologiyalar, onlayn ta'lim va boshqalar. UNCTAD ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda ularning jahon xizmatlar eksportidagi ulushi 27 foizga yetdi.

An'anaviy ravishda kuchli pozitsiyalar quyidagicha saqlanib qoladi:
 AQSH - moliyaviy va professional xizmatlarning eng yirik eksportchisi;
 Hindiston - global IT-xizmatlar va outsorsing markazi;
 Buyuk Britaniya - yuridik, ta'lim va konsalting xizmatlari sohasida yetakchi;
 Germaniya - muhandislik, arxitektura va texnik xizmatlarni eksport qiladi.

1-jadval - Xizmatlar eksporti hajmi bo'yicha yetakchi 5 ta davlat³ (2023 y.)

O'rni	Mamlakat	Xizmatlar eksporti hajmi, mlrd \$	Asosiy eksport qilinadigan xizmatlar
1	AQSH	924	Moliyaviy, kasbiy, IT
2	Buyuk Britaniya	470	Ta'lim, konsalting, reklama
3	Germaniya	395	Texnik va injiniring xizmatlari
4	Hindiston	341	IT-outsorsing, telekommunikatsiyalar
5	Xitoy	289	Transport, turizm, texnologiyalar

1-chizma - Jahonda xizmatlar eksportining o'sishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar

Shunday qilib, jahon tendensiyalari, shubhasiz, barcha mamlakatlar guruhlar uchun strategik yo'nalish sifatida eksport xizmatlarining ahamiyati ortib borayotganligidan dalolat beradi. An'anaviy tovar ixtisoslashuvidan farqli o'laroq, bilimlar, texnologiyalar va xizmat ko'rsatish moslashuvchanligiga asoslangan yangi savdo modeli shakllanmoqda.

Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va noxomashyo sektorini rivojlantirish yo'nalishi kuchayib borayotgan bir sharoitda O'zbekistonda xizmatlar eksporti barqaror ijobiy dinamikani ko'rsatmoqda. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda xizmatlar eksportining umumiy hajmi 3,24 mlrd AQSH dollarini tashkil etib, 2022-yilga (2,74 mlrd. AQSH).

2-jadval - O'zbekiston Respublikasi xizmatlar eksporti dinamikasi⁴ (2020-2023 yy.)

Yil	Xizmatlar eksporti, mlrd \$	O'sish tempi, %	Jami eksportdagi ulushi, %
2020	2,13	–	18,2
2021	2,46	+15,5	19,8
2022	2,74	+11,4	20,5
2023	3,24	+18,2	22,7

3 Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, 2024

4 Manba: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi, 2024

O'zbekistonda xizmatlar eksportining eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlari:

transport xizmatlari - umumiy hajmning 42%i;

turizm - qariyb 28%;

ta'lim xizmatlari - 7%;

AKT sohasidagi xizmatlar - 5%;

boshqalar (yuridik, buxgalteriya, maslahat va tibbiy) - 18%.

Xizmat ko'rsatish sohasida eksport salohiyatini rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangani so'nggi yillarda qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlarda o'z aksini topmoqda. Ular orasida:

12.04.2021-yildagi PQ-5072-son - xomashyo bo'lmagan eksportni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari;

28.02.2022-yildagi 110-son VMQ - raqamli xizmatlar eksporti uchun subsidiyalar;

16.01.2023-yildagi PQ-60-son qarorga muvofiq - ta'lim eksportini rivojlantirish va xorijiy talabalarni jalb qilish tartib-taomillarini soddalashtirish.

Ushbu hujjatlar quyidagilarni nazarda tutadi:

soliq imtiyozlari;

xalqaro ko'rgazmalar va marketing xarajatlarini kompensatsiya qilish;

IT-Park va oliy ta'lim muassasalari huzurida eksport akseleratorlarini tashkil etish.

Frilanserlar uchun yagona darcha - IT-Visa'ni yaratish, eksterritorial IT-hududlarni rivojlantirish (Digital Uzbekistan), shuningdek, xalqaro platformalarda (Upwork, Toptal, Fiverr) IT-kompaniyalarni qo'llab-quvvatlash kabi tashabbuslar tufayli IT-xizmatlar eksporti ayniqsa faol rivojlanmoqda.

Shunday qilib, O'zbekistonda xizmatlar eksporti tashqi iqtisodiy faoliyatda «yordamchi» kategoriya bosqichidan iqtisodiy o'sish va bandlikning to'laqonli yo'nalishiga o'tmoqda.

O'zbekistonda xizmatlar eksporti o'sishining ijobiy dinamikasiga qaramay, bir qator barqaror tizimli va institutsional to'siqlar, ayniqsa, yuqori texnologiyali va intellektual sektorlarda to'liq eksport salohiyatini amalga oshirishni cheklashda davom etmoqda.

Asosiy muammolarni to'rtta asosiy yo'nalish bo'yicha guruhlash mumkin: infratuzilma, kadrlar, institutsional va marketing.

3-jadval - O'zbekiston xizmatlar eksportini rivojlantirishdagi asosiy to'siqlar

To'siqlar toifasi	Muayyan muammolar
Infratuzilma	- Hududlarda yuqori tezlikdagi internet qamrovining cheklanganligi; - Zamonaviy data-markazlar va bulutli platformalarning yetishmasligi.
Xodimlar	- AKT va ta'lim sohasida malakali mutaxassislarning yetishmasligi; - Kichik va o'rta kompaniyalarda eksport kompetensiyasining zaifligi.
Institutsional	- Idoralar o'rtasida muvofiqlikning yetarli emasligi; - Xizmatlarni xalqaro sertifikatlash va litsenziyalash bilan bog'liq qiyinchiliklar.
Marketing	- Xorijiy bozorlarga chiqish bo'yicha tizimli ishlarning yo'qligi; - O'zbekiston kompaniyalarining xalqaro platformalarda yetarlicha vakillikka ega emasligi.

Quyidagilar qo'shimcha to'siqlar hisoblanadi:

elektron to'lovlarning xalqaro tizimlari bilan yetarli darajada integratsiya qilinmaganligi;

onlayn xizmatlar va frilans faoliyatini yuridik rasmiylashtirish bo'yicha cheklavlar;

maqsadli yo'nalishlar (masalan, tibbiy turizm yoki agroxizmatlar) uchun ixtisoslashtirilgan qo'llab-quvvatlash dasturlarining yo'qligi.

Xususan, IT-Park mavjudligiga qaramay, Toshkentdan tashqarida startaplar va eksportga yo'naltirilgan IT-kompaniyalar ekotizimi zaifligicha qolmoqda. Aksariyat kichik kompaniyalar tashqi bozorlarga chiqish uchun na yuridik, na til bo'yicha tayyorgarlikka ega.

Shunday qilib, infratuzilmani rivojlantirish, institutsional muhitni takomillashtirish va xalqaro marketingni qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga olgan to'siqlarni bartaraf etishga tizimli yondashuv zarur.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, raqamli transformatsiya sharoitida xizmatlar eksporti jahon iqtisodiyotida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'sishning asosiy drayverlari raqamlashtirish, intellektual mehnatning globallasuvi, inson kapitalini rivojlantirish va davlat institutlarining qo'llab-quvvatlashi hisoblanadi.

AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Hindiston kabi dunyoning yetakchi mamlakatlari qudratli infratuzilma, kadrlarni tizimli tayyorlash va puxta o'ylangan baynalmilallashuv siyosatiga tayangan holda xizmatlar eksportini o'z iqtisodiy strategiyalariga muvaffaqiyatli integratsiyalashgan.

O'zbekistonda xizmatlar eksporti ham ijobiy dinamikani ko'rsatmoqda. 2020-2023-yillarda eksport hajmi 50 foizdan ortiq o'sdi, mamlakat umumiy eksportidagi ulushi esa 22 foizdan oshdi. Bu, ayniqsa, transport, turizm, AKT, ta'lim kabi yo'nalishlarda sohaning salohiyati yuqori ekanidan dalolat beradi.

O'zbekistonda xizmatlar eksportini yanada oshirishni rag'batlantirish maqsadida quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Infratuzilma yechimlari: hududlarda keng polosali internetni kengaytirish, ma'lumotlar markazlarini yaratish; xizmatlar uchun eksport logistikasini rivojlantirish: elektron shlyuzlar, xizmatlarni hisobga olishning yagona platformalari.

2. Kadrlarni qo'llab-quvvatlash: AKT, onlayn ta'lim, tibbiy va yuridik xizmat ko'rsatish sohasida mutaxassislar tayyorlash bo'yicha ta'lim dasturlarini ishga tushirish; ko'p tilli ta'limni rag'batlantirish va mutaxassislarni sertifikatlash.

3. Institutsional chora-tadbirlar: xizmatlar eksportchilarini ro'yxatga olish tartib-taomillarini soddalashtirish; eksportchilar uchun «yagona darcha» mexanizmlarini joriy etish; xalqaro akkreditatsiya va standartlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

4. Marketing va raqamli diplomatiya: eksport xizmatlarini ilgari surish milliy platformasini yaratish (Export.gov analogiyasi bo'yicha); xalqaro ko'rgazmalar, forumlar, B2B maydonchalarida ishtirok etishni subsidiyalash; global bozorda milliy xizmatlarni ilgari surish uchun «Uzbek Services» brendini ishlab chiqish.

5. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish: eksport akseleratorlarini institutsionalizatsiya qilish; birinchi navbatda raqamli va ta'lim xizmatlari eksportchilari uchun subsidiyalar va soliq imtiyozlarini kengaytirish (PQ-5072, PQ-60 va VMQ-110 doirasida); xizmatlar eksporti sohasida xalqaro donor tashkilotlar (ITC, UNDP, USAID) bilan hamkorlikni rivojlantirish.

Xizmatlar eksportini strategik rivojlantirish O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligini oshirish, ish o'rinlarini yaratish va global bilim bozorlariga chiqishning muhim omili bo'lishi mumkin. Eng yaxshi jahon amaliyotlari va milliy kontekst xususiyatlarini hisobga olgan holda raqamli infratuzilmadan tortib xalqaro marketing strategiyasigacha bo'lgan chora-tadbirlarni kompleks amalga oshirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Normativ-huquqiy hujjatlar
 - 1.1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Xizmatlar sohasida eksport salohiyatini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida» 2021-yil 12-apreldagi PQ-5072-son qarori. - [Elektron resurs]. - Kirish rejimi: <https://lex.uz/docs/5389785>
 - 1.2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 28.02.2022-yildagi «Raqamli xizmatlar eksportini amalga oshiruvchi subyektlarni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi 110-son qarori. - [Elektron resurs]. - Kirish rejimi: <https://lex.uz/docs/5889365>
 - 1.3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 16-yanvardagi «Xorijiy talabalarni jalb etishni faollashtirish va ta'lim eksportini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-60-son qarori. - [Elektron resurs]. - Kirish rejimi: <https://lex.uz/docs/6337461>
2. Ilmiy nashrlar
 - 2.1. Bhagwati J. In Defense of Globalization. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 344 p.
 - 2.2. Baldwin R. The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization. – Cambridge: Harvard University Press, 2016. – 329 p.
 - 2.3. Karsenty M. Trends in International Trade in Services. // WTO Economic Research and Statistics Division. – Geneva, 2017. – 42 p.
 - 2.4. Морозова Ю.В. Развитие экспортного потенциала России в сфере услуг // Экономические науки. – 2020. – №2. – С. 51–56.
 - 2.5. Ерофеев В.Г. Услуги как фактор модернизации внешнеэкономической деятельности ЕАЭС // Вестник ИМП РАН. – 2021. – №5(25). – С. 42–49.
 - 2.6. Хакимов А.Р. Проблемы развития экспорта услуг в Узбекистане: инфраструктура и кадры // Экономика и финансы Узбекистана. – 2022. – №4. – С. 12–18.
 - 2.7. Юлдашева С.А. Государственная поддержка экспорта услуг в Узбекистане // Журнал внешнеэкономических связей. – 2021. – №6. – С. 36–41.
 - 2.8. Jo'rayev Sh.Q. O'zbekistonda ta'lim xizmatlari eksporti istiqbollari // Innovatsion rivojlanish. - 2023. - No2. - S. 27-32.
3. Rasmiy va statistik internet manbalari
 - 3.1. World Trade Organization. World Trade Statistical Review 2023. [Elektron resurs].
 - 3.2. UNCTAD. Trade in Services 2022: Trends and Outlook. – [Elektron resurs].
 - 3.3. World Bank Open Data. Services, value added (% of GDP) – [Elektron resurs]. – URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
 - 3.4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Tashqi iqtisodiy faoliyat statistikasi. – [Elektron resurs]. – URL: <https://stat.uz/ru/>
 - 3.5. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Xizmatlarni eksport qilish to'g'risida ma'lumot. – [Elektron resurs]. – URL: <https://mift.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
